

GAMYBINIŲ FONDŲ EFEKTYVUMO ANALIZĖ RESPUBLIKOS
KRANŲ SEKTORIJEEdita Valėnaitė¹, Irena Zabieliavičienė²

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

El. paštas: ¹editavalenaite@hotmail.com; ²irena.zabieliaviciene@vgtu.lt

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjami gamybinių fondų analizės metodiniai aspektai. Pateikta literatūros, nagrinėjančios pagrindinius ir apyvartinius fondus, studija. Daug dėmesio skiriama pagrindinių gamybinių fondų analizės specifikai kranų sektoriuje. Pateikta šalies kranų sektoriaus pagrindinių gamybinių fondų analizė. Daug dėmesio skiriama kranų parko struktūrai ir kranų naudojimo efektyvumui tirti. Išanalizavus pagrindinių gamybinių fondų veiksmus, trukdančius gamybinių fondų efektyvumui, nustatyta: didžiausią įtaką įmonių pagrindinių gamybinių fondų mažam efektyvumui daro nepakankamas kai kurių įmonių turimas bokštinių kranų parkas; mažas asortimentas bokštinių kranų parke mažina technines nuomos galimybes. Atlikus tyrimą, bokštinių kranų montavimo ir demontavimo stebėjimą, buvo nustatytas prastas detalių pateikimas į darbo vietą, pagalbinių darbuotojų kompetencijos trūkumas ir motyvacijos stoka. Pašalinus šiuos veiksmus, pagrindinių gamybinių fondų efektyvumas pakiltų.

Reikšminiai žodžiai: gamybiniai fondai, pagrindiniai gamybiniai fondai, apyvartiniai gamybiniai fondai, efektyvumas, kranai, techninė paslauga.

Įvadas

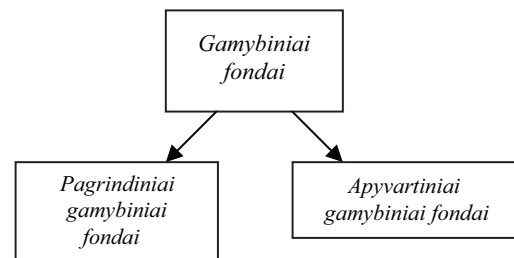
Po dviejų dešimtmečių nepriklausomybės Lietuvos statybų sektorius ir statybų sektorių aptarnaujančios įmonės pasiekė pasaulinį lygį, tačiau gamybinių fondų efektyvumo klausimu esame toli nuo Europos vidurkio. Šis faktas svarbus konkuruojant pasaulinėje rinkoje. Po didelio ekonomikos augimo buvęs ekonominis nuosmukis sudarė didelių sunkumų įmonėms. Šiuo metu po truputį atsigaunant ekonomikai, pagyvėjimas pastebimas ir Lietuvos kranų sektoriuje. Tačiau kyla klausimas, kaip efektyviai naudoti gamybinius fondus.

Straipsnyje pateikiamas Lietuvos kranų sektoriaus gamybinių fondų efektyvaus naudojimo tyrimas, išskiriami kranų nuomos sektoriaus lyderiai.

Lietuvos statybų sektoriui tampant vis atviresniam, didesnę reikšmę įgyja gamybinių fondų efektyvumas. Techninės priežiūros paslaugas teikiančiai įmonei svarbu turėti pakankamą pagrindinių ir apyvartinių gamybinių fondų bazę, siekiant tenkinti statybų sektoriaus poreikius.

Gamybinių fondų efektyvumo tyrimų metodinių teiginių analizė

Gamybinių fondų skirstymo ekonominį pagrindą sudaro skirtingas jų naudojimo gamybos procese pobūdis. Gamybiniai fondai skirstomi į pagrindinius ir apyvartinius (Mackevičius 2003) (1 pav.).

1 pav. Gamybinių fondų skirstymas

Fig. 1. Distribution of production funds

Gamybiniai fondai yra labai svarbūs kiekvienoje sėkmingai technines paslaugas teikiančioje įmonėje. Juos tinkamai išanalizuoti ir apskaityti yra vienas iš pagrindinių įmonės uždavinių. Tik gerai išanalizavus įmonės gamybinių fondų valdymą galima ilgai ir sėkmingai išlikti rinkoje ir uždirbti pelno (Lazauskas 2005).

Pagrindiniai gamybiniai fondai

Juos sudaro: gamybiniai pastatai ir įrenginiai; gamybiniai technologiniai įrenginiai, prietaisai, įrankiai; transporto priemonės, kitas gamybinis ir ūkinis inventoričius.

B. Kilius ir kt. (1988) pabrėžia, kad pagrindiniai fondai atstatomi iš kapitalinių investicijų lėšų ir kapitalinio remonto būdu. Kapitalinės investicijos leidžia vykdyti ne tik paprastąją, bet ir išplėstinę jų reprodukciją, o kapita-

linis remontas – tikrai paprastąją reprodukciją, išskyrus atvejus, kai remonto metu pagrindiniai fondai modernizuojami (Jurkštienė 2002). Pagrindiniai fondai įkainojami piniginiiais vienetais.

Nagrinėjant literatūros šaltinius, pastebima, kad autoriai sutinka, jog ir pagrindiniai gamybiniai fondai, ir ilgalaikis turtas turėtų būti analizuojama sistemingai. Pasak J. Mackevičiaus ir D. Poškaitės (1988), ilgalaikis turtas dažniausiai sudaro didžiausią įmonių turto lyginamąjį svorį ir turi labai svarbią reikšmę įmonės ūkinei, gamybinei ir komercinei veiklai organizuoti bei plėtoti. Todėl jo analizei turi būti skiriama ypač daug dėmesio; ji turi būti atliekama sistemingai, kruopščiai ir metodiškai.

Apyvartiniai gamybiniai fondai

Apyvartiniai gamybiniai fondai sudaro tą gamybinę dalį, kuri iš karto sunaudojama per vieną gamybos ciklą, visiškai pakeičia formą ir visiškai perneša vertę į gatavos produkcijos kainą (skirtingai nuo pagrindinių fondų) (Robbins 2003). Apyvartiniai gamybiniai fondai apima žaliavas, medžiagas, gamybą, gatavų prekių atsargas, skolas ir grynuosius pinigus, trumpalaikius išpareigojimus.

Kiekviena įmonė, nepriklausomai nuo jos veiklos pobūdžio, kad galėtų plėtoti savo veiklą, turi būti apsirūpinusi trumpalaikiu turtu. Taigi trumpalaikis turtas yra vienas iš būtinų įmonės gamybos išteklių, be jo įmonės negali funkcionuoti, jis parodo įmonės apyvartinius gamybinius fondus įmonės finansinės atskaitomybės, t. y. balanso požiūriu. Todėl remiantis J. Mackevičiaus ir D. Poškaitės (1988) finansine analize, analizuojant trumpalaikį turtą, labai svarbu nustatyti, ar įmonė pakankamai juo apsirūpinusi, ar sistemingai papildoma visus būtinus trumpalaikio turto išteklius, taip pat įvertinti gamybos, prekybos ar paslaugų įmonės profilį atitinkančio asortimento sudėtį ir kokybę, ar jis reguliariai tiekiamas, ar saugiai saugomas.

Šios dvi analizės kryptys sudaro galimybę įmonių vadovams kontroliuoti neracionalų trumpalaikio turto išteklių sukaupimą, kuris gali neigiamai paveikti įmonės finansinę būklę, sulėtinti apyvartinio kapitalo apyvartumą, pabloginti įmonės finansinę būklę (Bagdžiūnienė 2005).

Pagrindinių gamybinių fondų analizė šalies kranų sektoriuje

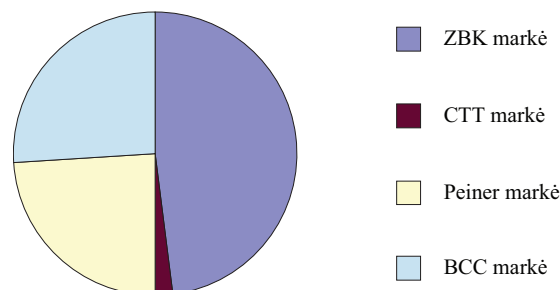
Aukštuminių statinių statybos be kėlimo įrengimų neįmanomos. Kartu su didėjančiais statybų tempais turi plėstis, tobulėti ir kėlimo įrenginius nuomojančios bendrovės, kitaip jos privalės užleisti vietą konkurentams, nes nebebus pajėgios tenkinti statybinių organizacijų poreikių. AB „Vilniaus kranai“ turimo mašinų ir įrenginių kiekio pakanka, kad

bendrovė užimtų didžiąją rinkos dalį. O tą rinkos dalį, kurios nesugeba aptarnauti AB „Vilniaus kranai“, pasidalija konkurentai.

AB „Vilniaus kranai“ analizė

AB „Vilniaus kranai“ – viena didžiausių statybinės technikos nuomos, gamybos ir pardavimo kompanijų Lietuvoje. Įmonė yra stambios Vokietijos firmos „Zeppelin“ partnerė Baltijos šalyse. Bendrovės ilgametė patirtis, kvalifikuoti specialistai, finansinis stabilumas, patikimi partneriai, nuolat besiplečianti rinka ir didėjantis klientų skaičius yra sėkmės garantas, leidžiantis sėkmingai plėtoti verslą ne tik Lietuvoje, bet ir Baltijos regione. Šiuo metu AB „Vilniaus kranai“ turi 135 bokštinius kranus. Pagrindinė bokštinių kranų tiekėja yra Vokietijos „Zeppelin“ ir UAB „Baltic cranes technologies“.

Bendrovė daugiausia turi ZBK markės bokštinių kranų, kurių keliamoji galia yra 5, 6, 8 ir 12 tonų, o pagaminimo metai yra nuo 1991 iki 1994 metų (2 pav.). Taip pat yra ir „Peiner“ tipo kranų. Kadangi jų priežiūra yra sudėtingesnė, todėl juos ateityje planuojama parduoti. Visiškai nauji BCT-80 tipo kranai sėkmingai eksploatuojami ir jų skaičių planuojama didinti.

2 pav. Kranų kiekis AB „Vilniaus kranai“

Fig. 2. The number of cranes in JSC “Vilniaus kranai”

Paklausiausi bokštiniai kranai yra ZBK-80, ZBK 100, kurių keliamoji galia yra 5, 6 tonos. Juos nesudėtinga sumontuoti, be to, retai genda. Patys galingiausi yra CTT markės kranai, kurių keliamoji galia 16 tonų. Jų sumontavimas lyginant su greičiausiai sumontuojamais (iki 5 dienų) trunka labai ilgai. Krano vertė siekia maždaug 3,5 mln. litų. Jam sumontuoti buvo pakviestas instruktorius iš Vokietijos, kuris instruktavo, kaip greičiau jį galima sumontuoti, deja, jo teorinės žinios nelabai tepagelbėjo praktikoje. Labiausiai gendantys yra prasčiausi „Peiner“ markės kranai. Jie yra ir seniausi (1986–1990 metų), todėl dabar juos ruošiamasi parduoti. Reikalaujantys brangiausios priežiūros ir dažniausiai gendantys yra ZBK 125 markės kranai. Įmonė jų

neatsisako todėl, kad jie yra paklausūs ir vis tiek atsiperka. Dar juos būtų galima pakeisti į ZBK 140, bet šios markės kranų nuoma yra brangesnė, sudėtingesnis aptarnavimas, montavimas užtrunka dvigubai ilgiau nei ZBK 125 markės. ZBK 125 markės kranų gedimai dažniausiai būna smulkūs, todėl juos pašalinti galima gana greitai ir nesudėtingai. Prieš metus įmonė, siekdama neužleisti turimos rinkos, įsigijo 5 ZBK-100 markės kranus su papildomomis bokšto sekcijomis. Bokštinių kranų parko sudėtis visiškai užpildyta, ji galėtų patenkinti kiekvieną užsakovą.

AB „Klaipėdos kranai“

Ši įmonė 1992 m. buvo privatizuota ir tapo AB „Klaipėdos kranai“. Per pastaruosius trejus metus bendrovės darbuotojų skaičius padidėjo trečdaliu – šiuo metu dirba daugiau kaip 260 aukštos kvalifikacijos, turinčių ilgametę darbo patirtį darbuotojų. Vasaros sezono metu darbuotojų skaičius siekia 300. Visi inžinerijos-technikos darbuotojai turi atitinkamus kvalifikacinius atestatus, nuolat tobulinasi įvairiuose kursuose, įsisavina naujausias darbų technologijas. AB „Klaipėdos kranai“ bokštinių kranų aikštelėje šiuo metu dirba 94 kvalifikuoti darbuotojai.

Įmonė atlieka darbų ir suteikia paslaugų už 27 mln. litų per metus, t. y. du kartus daugiau nei prieš 3 metus. Tačiau visos šios lėšos yra ne vien tik iš techninių paslaugų teikimo, t. y. bokštinių kranų nuomos (lentelė).

Lentelė. Gautos lėšos už atliktus darbus

Table. Money received for work performed

Darbų pobūdis	Gautos lėšos už darbus, Lt
Geležinkelio kelių statybos ir remonto darbai	12 mln.
Pastatų ir kitų statinių nugriovimas ir išardymas	3 mln.
Bokštinių, ožinių, tiltinių, portalinių kranų nuoma, remontas	5 mln.
Bokštinių, ožinių, tiltinių kranų pardavimas	5 mln.
Žemės darbai ypatingos svarbos statybų objektuose	2 mln.

AB „Šiaulių kranai“

AB „Šiaulių kranai“ teikia paslaugas kranų ir kitų kėlimo mechanizmų nuomos srityje, atlieka mechanizmų remonto, montavimo paslaugas. 2005 metais įmonė buvo sėkmingai reorganizuota ir per 2006 metus padidino apyvartą 150 %, įsigijo modernių „Peiner“ gamintojo bokštinių kranų, „Faun“ automobilinių kranų, buvo pradėtos teikti fasadinių

pastolių nuomos, krovinių pervežimo Lietuvoje paslaugas.

Įmonė apyvartumą padidino, padidinusi pagrindinius gamybinius fondus. Taip ji praplėtė teikiamų techninių paslaugų asortimentą.

UAB „Kauno kranai“

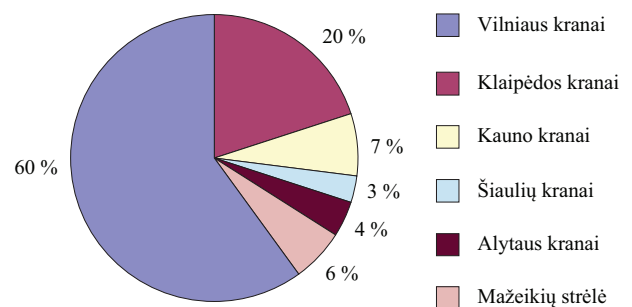
UAB „Kauno kranai“ gali pasiūlyti daugiau kaip 20 „Liebherr“ markės kranų, laikomų vienais geriausių pasaulyje. Kranų parkas nuolat atnaujinamas.

Kvalifikuotas personalas ne tik greitai ir kokybiškai atlieka darbus, bet ir suteikia konsultacijas.

Teikiamos paslaugos:

- Remontas.
- TA atlikimas.
- Originalių dalių tiekimas („Liebherr“, „Peiner“).
- Registracija.
- Naudojimas.
- Techninių pasų sudarymas.
- Montavimas.

Išanalizavus šalies kranų sektorių vienareikšmiškai galima teigti, kad AB „Vilniaus kranai“ turima kranų bazė yra stipriausia, todėl ši bendrovė užima didžiausią dalį kranų nuomos rinkos Lietuvoje. Kitos įmonės bando įsitvirtinti ne tik kranų nuomos sektoriuje, jos užsiima reorganizavimo darbais ir užpildo rinką siūlydamos kitas technines paslaugas (3 pav.).

3 pav. AB „Vilniaus kranai“ užimama rinkos dalis Lietuvoje
Fig. 3. Market share of JSC “Vilniaus kranai” in Lithuania

Išvados

1. AB „Vilniaus kranai“, AB „Klaipėdos kranai“, AB „Šiaulių kranai“, UAB „Kauno kranai“ yra lietuviško kapitalo įmonės, kurių yra trys pagrindinės veiklos sritys: bokštinių kranų nuoma, gamyba, pardavimas. AB „Vilniaus kranai“ veiklos sėkmę lemia ilgametė patirtis, taip pat stiprios pozicijos statybų sektoriuje tiek Lietuvoje, tiek Baltijos regione. Klientams teikia

mos techninės paslaugos yra aukštos kokybės, atitinka visus standartus ir keliamus reikalavimus. AB „Vilniaus kranai“ dalyvavimas beveik visuose stambiausiuose statybų projektuose rodo užimamą lyderio poziciją techninės priežiūros srityje.

2. Bokštinių kranų nuomos paslaugas teikiančių įmonių valdymo struktūras galima priskirti prie linijinių-funkcinių, kai yra aiškiai padalinti darbai padaliniais, kiekvieno padalinio darbuotojas yra savo srities specialistas, atsakingas už tos srities darbą ir jo kokybę; jų bendras tikslas – aukštos kokybės standartus atitinkanti techninė paslauga.
3. Išanalizavus pagrindinių gamybinių fondų veiksmus, trukdančius gamybinių fondų efektyvumui, nustatyta: didžiausią įtaką įmonių pagrindinių gamybinių fondų mažam efektyvumui daro nepakankamas kai kurių įmonių turimas bokštinių kranų parkas; mažas asortimentas bokštinių kranų parke mažina technines nuomos galimybes.
4. Atlikus tyrimą, bokštinių kranų montavimo ir demontavimo stebėjimą, buvo pastebėtas prastas detalių pateikimas į darbo vietą, pagalbinių darbuotojų kompetencijos trūkumas ir motyvacijos stoka. Pašalinus šiuos veiksmus, pagrindinių gamybinių fondų efektyvumas pakiltų.

Literatūra

- Bagdžiūnienė, V. 2005. *Įmonių veiklos planavimas ir analizė: esmė ir verslo situacijos*. Vilnius: Conto litera.
- Jurkštienė, A. 2002. *Valdymo apskaita*. Kaunas: Technologija.
- Kilius, B.; Kropas, S.; Meidūnas, V. 1988. *Pramonės finansai*. Vilnius: Mintis.
- Lazauskas, J. 2005. *Įmonių ūkinės ir komercinės veiklos ekonominė analizė*. Vilnius: Technologija.
- Mackevičius, J. 2003. *Valdymo apskaita: koncepcija, metodika, politika*. Vilnius: TEV.
- Mackevičius, J.; Poškaitė, D. 1988. *Finansinė analizė*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Robbins, P. 2003. *Organizacinės elgsenos pagrindai*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.

ANALYSIS OF PRODUCTION FUNDS EFFICIENCY IN THE COUNTRY'S CRANE SECTOR

E. Valėnaitė, I. Zabelavičienė

Abstract

The article deals with methodological aspects of the production funds analysis. In this work the study of literature which examines the basic and transferable funds is presented. Much attention is paid to the analysis of basic production funds in the crane sector. Analysis of the basic production funds in the

country's crane sector is presented. Special attention is paid to the structure of the cranes park and crane utilization efficiency. In the analysis of basic production funds, the factors that impede the efficiency of production funds were established as follows: the greatest negative impact on basic production funds efficiency of businesses was in small tower crane fleet; a small range of tower cranes in the park is reducing the technical possibilities of the lease. Basing on the analysis and observation of tower cranes installation and dismantling, the poor supply of the parts for the work place, lack of competence and motivation of the support staff have been ascertained. After elimination of these factors it is possible to raise the efficiency of the main production funds.

Keywords: production funds, the main production funds, revolving funds production, performance, cranes, technical service.